

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

DICHTERLIEBE OP. 48

Taustatietoa esittämisen tueksi

Veli-Pekka Varpula

Opinnäytetyö
Toukokuu 2018
Musiikin koulutusohjelma
Esittävä säveltaide

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma
Esittävä säveltaide

VARPULA, VELI-PEKKA:
Dichterliebe Op. 48
Taustatietoa esittämisen tueksi

Opinnäytetyö 34 sivua, joista liitteitä 9 sivua
Toukokuu 2018

Opinnäytetyö käsittelee Robert Schumannin säveltämää Dichterliebe-laulusarjaa. Työ on taidetekotyypinen: kirjallisen analyysin lisäksi työ sisältää Dichterliebe-laulusarjan esityksen ja taltioinnin. Konsertti pidettiin 15.3.2018 Tampereen Pyynikkisalissa.

Kirjallisen raportin ideana oli muodostaa selkeä käsitys laulusarjasta harjoitusprosessin ja esittämisen tueksi. Tutkimuksen taustana on lyhyet elämäkerrat Robert Schumannista ja Heinrich Heinesta, jonka runojen pohjalta Schumann sävelsi Dichterlieben. Laulusarjan tarkastelu perustuu kirjallisuuteen ja omiin havaintoihin.

Opinnäytetyössä käy ilmi, että Dichterliebe voidaan nähdä jakautuvan kolmeen eri osaan. Laulusarjan osien jakautuminen on nähtävissä draamassa sekä musiikissa. Myös tiedot teoksen syntyhistoriasta liittyvät tulkintaan olennaisesti: Dichterliebe sävellettiin samaan aikaan, kun Schumann kävi oikeudenkäyntiä rakastettunsa Clara Wieckin isää vastaan, joka ei antanut suostumustaan parin liitolle.

Opinnäytetyöni on tarkoitettu erityisesti Dichterliebeä esittävien muusikoiden työkaluksi, ymmärtämään teoksen rakennetta paremmin, sekä analysoimaan teoksen musiikkia ja runoja yhtä aikaa. Schumannin monipuolisten musiikillisten keinojen analysointi runojen lomassa johdattaa esiintyjän syvällisempään ja monipuolisempaan esitykseen.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Culture and Arts, Music
Option of Performing Arts

VARPULA, VELI-PEKKA:
Dichterliebe Op. 48
Background information to support the performance

Bachelor's thesis 34 pages, appendices 9 pages
May 2018

This thesis is an analysis of Robert Schumann's Dichterliebe song cycle. The work consists of two parts: in addition to the written analysis, the work includes a recording of Dichterliebe's live performance. The concert was held on 15 March 2018 in Pyynikkisali in Tampere.

The idea behind the written report was to provide a clear understanding of the song cycle to support the training process and performance. The study is based on short biographies of Robert Schumann and Heinrich Heine, whose poetry inspired Schumann to compose Dichterliebe. The review of the song cycle is based on literature and personal observations.

The thesis shows that the work can be understood as divided into three parts, which can be seen especially in the dramatic but also musical level. In addition, the information given about the origin of the work is essentially related to interpreting it: Dichterliebe was composed during the period of a trial against Schumann's beloved Clara Wieck's father, who did not accept their marriage.

My thesis is intended to serve as a tool for musicians performing Dichterliebe; to help them understand the structure of the work better and to analyse the music and poems of the work simultaneously. Analysing Schumann's versatile musical aspects through poetry leads the performer into a deeper and more diverse performance.

Key words: Robert Schumann, Heinrich Heine, Dichterliebe, song cycle.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	ROBERT SCHUMANN	6
3	HEINRICH HEINE.....	8
4	DICHTERLIEBE	9
	4.1 Synty	9
	4.2 Laulusarjan kolme eri osaa	10
	4.2.1 Laulut 1-4	11
	4.2.2 Laulut 5-11	14
	4.2.3 Laulut 12-16.....	17
5	POHDINTA.....	24
	LÄHTEET.....	26
	LIITTEET	27
	Liite 1. DVD. Dichterliebe-laulusarjan esittäminen 15.3.2018. Tampereen Pyynikkisalissa. DVD Tampereen Musiikkiakatemian kirjastossa.	27
	Liite 2. Dichterliebe-konsertin käsiohjelma.....	28

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee Robert Schumannin vuonna 1840 säveltämää Dichterliebe-laulusarjaa op. 48. Lähtökohtana oli aluksi yksinkertaisesti päästä esittämään ja syventymään kyseiseen sarjaan. Ajattelin, että tämä laulusarja olisi todella hyvä opinnäytetyön aihe erityisesti esittävän säveltaiteen opiskelijalle, sillä se on yksi liedkirjallisuuden keskeisimmistä teoksista. Pianistina minulla oli Sauli Lämsä, jonka kanssa olin tehnyt yhteistyötä aikaisemminkin.

Olimme Lämsän kanssa opetelleet koko Dichterlieben vuoden 2015 Helsinki Lied -kilpailuihin. Sarja oli tarkoitus esittää loppukilpailun ohjelmana, mutta karsiuduimme välierissä. Nyt opiskelujen viimeisenä lukukautena ajattelin, että olisi mitä mainioin tilaisuus esittää tämä sarja ja tehdä siitä vielä opinnäytetyö. Samalla saisin kehitettyä omaa esiintymistaitoa ja tulkintaa, kasvaa laulajana sekä omaksua hieno laulusarja, jota voisi esittää myöhemmin tulevaisuudessa uudestaan.

Aloittaessani työskennellä Dichterlieben parissa nyt parin vuoden jälkeen uudelleen tiesin työn tulevan sisältämään paljon muutakin, kuin vain laulujen opettelemisen ja aloin tutkia sarjaa enemmän löytääkseni työkaluja, joiden avulla voisin syventää tulkintaani sarjasta vielä enemmän ja samalla saisin paremman kuvan koko teoksen kokonaisuudesta.

Opinnäytetyö etenee siten, että toisessa luvussa kerrotaan lyhyesti Robert Schumannista, hänen elämänvaiheistaan ja tuotannostaan. Kolmannessa kerrotaan runoilija Heinrich Heinesta, jonka runojen pohjalta Schumann sävelsi Dichterlieben. Neljännessä luvussa on tarkasteltu Dichterliebe-laulusarjaa sen synnyn pohjalta sekä sitä, miten kyseinen sarja jakaantuu kolmeen osaan tarkasteltaessa teoksen draamallisia ja tonaalisia taitekohtia. Opinnäytetyön on tarkoitus selventää sarjan ”kolmiosaisuuden” näkemystä ja kuinka Dichterlieben juonelliset ja musiikilliset tapahtumat auttavat teoksen tulkinnan syventämisessä.

Opinnäytetyökonsertti pidettiin 15.3.2018 Tampereen Pyynikkisalissa. Tallenne ja käsiohjelma ovat liitteinä (Liitteet 1 ja 2).

2 ROBERT SCHUMANN

Robert Schumann syntyi Zwickaussa, Saksin kuningaskunnassa, 8. kesäkuuta 1810. Lapsena hän oli kiinnostunut sekä kirjallisuudesta että musiikista. (Sävelten maailma 1 1989, 279.) Isänsä rohkaisemana Schumann perehtyi jo varhain oman aikansa runouteen, kuten Heineen ja Eichendorffiin (Otavan iso musiikkitietosanakirja 5 1979, 176). Schumann pakotettiin kuitenkin opiskelemaan lakia, mutta Schumannia ei kiinnostanut lakimieselämä ja hän alkoi tavoitella luovempaa uraa, hänen tapauksessaan säveltäjänä, pianistina ja musiikkikriitikkona (Robert Schumann/Heinrich Heine 2013).

1835 Schumann rakastui pianonsoitonopettajansa Friedrich Wieckin (1785-1873) tyttäreeseen Claraan. Isä-Wieck oli kuitenkin suhdetta vastaan alun alkaen. Tämä johti pitkäkestoiseen ja kaikille osapuolille nöyryyttävään oikeudenkäyntiin, joka päättyi Schumannin voittoon heinäkuussa 1840. Naimisiin Robert ja Clara menivät saman vuoden syyskuussa. (Otavan iso musiikkitietosanakirja 5 1979, 177.) Schumannin onni purkautui Lied-musiikin muodossa ja juuri tuona samaisena vuonna 1840, jolloin tämä tuskallinen kamppailu avioliitosta käytiin, Schumann sävelsi suurimman osan laajasta laulutuoannostaan (Sävelten maailma 1 1989, 281).

Koko elämänsä Schumann tunsi jakautuneensa kahteen persoonaan: lempeä ja runollinen puoli, jota hän kutsui Eusebiukseksi, ja suurempi, dramaattisempi ja myrskyisempi puoltaan oli nimeltään Florestan. Tämän jakautuneisuuden takia Schumann pelkäsi mielisairautta suuren osan elämästään ja vietti lopulta viimeiset vuotensa mielisairaalassa. (The Romantic Era n.d.) Schumann kuoli Endenichissä heinäkuussa 1856 (Otavan iso musiikkitietosanakirja 5 1979, 177).

Schumannin säveltäjänura on monin tavoin omaperäinen (Otavan iso musiikkitietosanakirja 5 1979, 177). Hän poltti sävellystyössään itsensä loppuun musiikkilaji kerrallaan (Sävelten maailma 1 1989, 282). Ensimmäisen vaiheen hänen tuotannostaan muodostaa 1830-luvun pianomusiikki, jonka merkeissä hänen säveltäjänprofiilinsa alkoi muodostua. Schumannille oli tärkeää improvisointi, jota harrastaessaan hän saattoi tutkia soittimen uusia teknisiä ja soinnillisia mahdollisuuksia. Tunnetuimmat Schumannin pianoteokset ovat Kreisleriana, Carnival ja Kinderszenen. Vuonna 1840 Schumann siirtyi säveltämään yksinlauluja. Tähän sävellysmuotoon

siirtymisellä on erityisesti syynä elämäkerralliset tekijänsä, mutta kysymyksessä on myös säveltäjän looginen kehitys. Mittavan liedvuoden 1840 tuotantoon kuuluvat Schumannin tunnetuimmat laulut, kuten laulusarjat Frauenliebe und -Leben, Dichterliebe ja Myrthen. Vuoden 1840 jälkeen Schumann sävelsi liedä vain harvakseltaan. Vuodesta 1841 lähtien Schumann alkoi säveltää orkesteri- ja kamarimusiikkia. (Otavan iso musiikkitietosanakirja 5 1979, 177-178.) Tunnetuimmat sävellykset ovat neljä sinfoniaa, pianokonsertto ja Manfred -alkusoitto (Sävelten maailma 1, 1989, 283). Kamarimusiikkiteoksista merkityksellisimmät ovat Schumannin pianokvintetto ja -kvartetto (Robert Schumann - Wikipedia 2017).

3 HEINRICH HEINE

Christian Johann Heinrich Heine oli saksalainen runoilija ja musiikkikriitikko sekä saksalaisen kielialueen merkittävin romantiikan ja realismin välille sijoittuva lyyrikko (Otavan iso musiikkitietosanakirja 2 1977, 573). Heine syntyi Düsseldorfissa 1797. Hän opiskeli lakia Göttingenissä, Bonnissa ja Berliinissä ja valmistui vuonna 1825. Heine oli julkaissut runokirjoja jo opiskelunsa aikana 1821 ja alkoi nähdä tulevaisuutensa ennemmin taiteilijana kuin byrokraattina. Heine vietti loppuelämänsä kirjoittaen runoja ja proosaa. Jotkut hänen kirjoituksistaan olivat melko radikaaleja ja ne ajautuivat vaikeuksiin saksalaisten sensorien kanssa. Tämä sai Heinen muuttamaan Pariisiin 1831. Hän jatkoi kirjoittamista Pariisissa, mutta 1848 hän alkoi kärsiä kivuliaasta halvaannuttavasta selkärankasairaudesta. Heine kuoli Pariisissa 1856. (Robert Schumann/Heinrich Heine 2013.)

Heine löysi tyyliinsä runoilijana jo uransa alkuvaiheessa, vakiinnuttaen maineensa toisessa nidoksessaan ”Tragödien, nebst einem lyrischen Intermezzo”. Heine muokkasi runokokoelmaa ”Lyrisches Intermezzo” (suom. Runollinen välisoitto) ja julkaisi sen uudelleen ensimmäisessä kokoelmassaan ”Buch der Lieder” (suom. Laulujen kirja) 1827. Tästä runokokoelmasta tuli saksalaisen kirjallisuuden klassikko ja moni säveltäjä valitsi teoksesta tekstejä lauluihinsa ennen kuin oli mennyt vuosi sen julkaisemisesta. (Robert Schumann/Heinrich Heine 2013.) Myös muut kuin saksalaiseen kielialueeseen kuuluvat säveltäjät ovat käyttäneet Heinen runoja. Heinen teksteihin sävellettyjen laulujen lukumäärä ylittää jopa Goethe-laulut. (Otavan iso musiikkitietosanakirja 2 1977, 573.)

Heinen runous on täynnä arvoituksia, vertauskuvia, viittauksia, unia ja ennen kaikkea epävarmuuksia ja ristiriitoja. Heine sekoitti paljasta rehellisyyttä raakaan ironiaan, loi kansanomaisen yksinkertaisuuden höystettynä terävimmällä nokkeluudella, sekoitti omaelämäkerran ja fantasian, komedian ja tragedian, rakkauden ja vihan. (Robert Schumann/Heinrich Heine 2013.)

4 DICHTERLIEBE

4.1 Synty

Kuusitoista laulua sisältävä laulusarja Dichterliebe op. 48 (suom. Runoilijan rakkaus) on monien mielestä Schumannin mahtavin saavutus liedin alueella. Schumann sävelsi sen runsaan viikon aikana toukokuun lopussa 1840. Laulusarjan runot ovat peräisin Heinen kirjoittamasta *Lyrisches Intermezzo* -runokokoelmasta, jossa oli ensiksi 66 runoa ja muokatussa *Buch der Lieder* -kokoelmassa 65 runoa. Schumann sävelsi alun perin tästä kokoelmasta 20 laulua, mutta jätti siitä lopulta neljä laulua pois. (Sävelten maailma 1 1989, 289; Mendelssohn ja Schumann 2016.)

Heinen runokokoelma *Lyrisches Intermezzo*n prologi kertoo surullisesta ritarista, joka istuu koko päivän ankeana talossaan, mutta öisin ritarin keijumorsian vieraillee hänen luonaan ja ritari tanssii hänen kanssaan, kunnes päivänvalo palauttaa ritarin takaisin runohuoneeseensa. Kokoelman lopussa ritari päättää laittaa kaikki unelmansa ja tuskansa arkkuun, jonka kaksitoista jättiläistä sitten heittää mereen. (Schumann's Dichterliebe 2015.) Runokokoelman runot tutkivat juuri rakkaansa menettäneen henkilön tunteita ja usein nämä ristiriitaiset tunteet sotkeutuvat samassa runossa. Näiden ristiriitojen tarkoitus on luoda silta toiseen maailmaan, joskin ei ole selvää, onko lopullisena tarkoituksena anteeksianto ja pelastus vai katkeruus ja eristyneisyys. (Robert Schumann/Heinrich Heine 2013.)

Schumannille Heinen runokokoelma avautui mitä henkilökohtaisimmalla tavalla. Schumann sovitti Heinen sanat omiin tarkoituksiinsa. (Dichterliebe – Wikipedia 2017.) Kun Schumann sävelsi Dichterlieben, hän oli erossa rakkaastaan Clarasta, sillä oikeudenkäynti Claran isää vastaan oli vielä kesken. Schumann ja Clara elivät todella kovia aikoja ja miettivät saavatko he koskaan olla yhdessä. (Inside Schumann's Dichterliebe 2016.) Dichterliebe kertoo Schumannin rakkaudesta ja etäännyttämisestä Claraan ja lopulta heidän yhteen paluustaan ja elinikäisestä rakkaudestaan (Sams 1975, 107).

4.2 Laulusarjan kolme eri osaa

Dichterlieben kokonaisuus perustuu huolelliseen sävellajisommitteluun: fis/A–A–D–G–h–e–C–a–d(#3)–g–Es–B–es–H–E–cis/Des. (=Dichterlieben kappaleiden sävellajit järjestyksessä) Peräkkäiset sävellajit ovat kvintti- tai terssisuhteissa toisiinsa. (Mendelssohn ja Schumann 2016.) Syventyessäni sarjan draamallisiin ja tonaalisiin asioihin tarkemmin, huomasin, miten Dichterliebe jakaantuu eri osiin. Dichterliebe voidaan nähdä jakautuvan kolmeen osaan: Laulut 1-4 muodostavat tarinassa esittelyn, joka näkyy muisteluna onnellisuudesta ja rakkauden tunteen kasvavasta hehkusta. Lauluissa 5-11 tarina kehittyy ja kärjistyy ja rakkauden epäilyksä saa sijan ajatuksissa. Viimeiset viisi laulua 12-16 ovat irtautumista rakkauden tuskasta. (Hänninen 1992, 5; Sävelten maailma 1 1989, 289.)

Tonaalisella tasolla sarjan jakautuminen näkyy siten, että laulut 1-4 ovat pääasiassa kaikki duurissa (laulun 1 sävellaji häilyvä) ja laulujen 2-4 sävellajit ovat dominanttisuhteessa V-I. Laulut 5-11 ovat suurimmaksi osaksi mollissa ja niiden sävellajisuhteet monimutkaisempia. Ryhmän kolme ensimmäistä laulua (5-7) liittyvät toisiinsa kuten kolme viimeistä laulua (9-11). Niiden sävellajit ovat suhteessa v-i-VI (h-e-C, d-g-Es). Laulujen 12-16 aikana ollaan unien ja satujen maailmassa ja sävellajit ovat vaihtelevampia. Viimeisen viiden laulun ryhmä muodostuu kahdesta samantyyppisestä harmonisesta sekvenssistä: V-i-VI (B-duuri - es-molli - H-duuri) ja V-I-vi (H-duuri - E-duuri – cis-molli). (Hänninen 1992, 6.)

Myös siirtymät laulusarjan eri osien välillä ovat nähtävissä tonaalisella tasolla. Molempia taitekohtia (laulujen 4 ja 5 sekä laulujen 11 ja 12 välillä) yhdistää mm. se, että ne alkavat jollain muulla kuin toonikasoinnulla. (laulusarjan laulut alkavat pääasiassa toonikasoinnulla, poikkeuksena sarjan avaava laulu ja sarjan yhdeksäs laulu) (Hänninen 1992, 7.) Näistä taitekohdista kerron lisää myöhemmin.

Laulusarjan laulut ovat keskenään eri pituisia sekä joissakin lauluissa esiintyy runsaampia vaihteluita mm. tonaliteetissa, kuten lauluissa 1, 12 ja 16. Edellä mainittuja lauluja olen nostanut analysoinnissa esiin enemmän. Seuraavissa luvuissa käyn läpi Dichterlieben eri osat kertomalla laulujen draamallisista ja musiikillisista sisällöistä.

4.2.1 Laulut 1-4

Laulusarjan aloittava 'Im wunderschönen Monat Mai' (suom. Suloisessa toukokuussa) on yksi Schumannin kuuluisimmista lauluista. Tämä laulu on tunnelmaltaan hyvin monisävyinen. Se sysää tekstiä ajatellen laulusarjan liikkeelle tavalla, jonka mukaan alussa kaikki on hyvin ja rakkaus kukoistaa. Runoilija paljastaa tunteensa rakastetulleen ja vertaa kiihkeää rakkauttaan kevään näkyihin ja ääniin: nupullaan oleviin kukkiin ja laulaviin lintuihin. Heinen mukaan runo ilmaisee sanan jokaisella merkitystasolla rakkautta ja iloa, mutta Schumann on käyttänyt tekstiä omiin epätoivoisiin tunnetiloihinsa. Schumann ilmaisee tässä laulussa aikaa, jolloin Claran rakkaus tuntui saavuttamattomalta. (Sams 1975, 109; Schumann's Dichterliebe 2015.)

Pianon neljän tahdin mittainen alkusoitto on fis-mollissa. Näiden tahtien perusteella voisi luulla, että laulun sävellaji on fis-molli, mutta laulussa ei ole yhtään ainutta toonikasointua. (Miller 2005, 100.) Huomattavaa on, että alkusoiton ensimmäinen sävel on pidätyssävel ja ensimmäinen yhteissointi dissonoiva. Onnellisuus on ohi, ja sitä muistellaan kipeästi katuen. Alkusoitto on menneiden aikojen muistelun musiikkia; kaihoisa mollitonalityetti, epäröivä epätasainen rytmi, katkonaiset välähdykset muisteltavasta melodiasta. Laulu astuu sisään menneen onnellisuuden muisteluna. Tonaliteetti on keventynyt A-duuriin, joka tuo lauluun lämmön ja toivon tuntua. Rakkauden nousua juhlietaan nousevalla sekvenssillä, joka vie ensin h-molliin sanan "Herzen" kohdalla ja sitten D-duuriin sanan "aufgegangen" kohdalla. (Sams 1975, 108; Hänninen 1992, 9-10.)

Seuraavalla sivulla on nuottiesimerkki laulusarjan aloittavan laulun ensimmäisestä puoliskosta.

Dichterliebe

op. 48

Heinrich Heine

I

1840

Langsam, zart

Im wun - der-schö-nen Mo - nat Mai, als
 al - - le Knos - pen spran - gen, da ist in mei - nem
 Her - zen die Lie - - be auf - - ge - gan - gen. ri - - -

*) Siehe „Varianten aus dem Autograph“, S. 50. / See “Alternatives from the Autograph”, p. 50.

BA 7851

© 2011 by Bärenreiter-Verlag, Kassel

KUVIO 1. Im wunderschönen Monat Mai.

Laulumelodian alkaessa tahdissa 4, sen ensimmäiset nuotit muistelevat kuitenkin haikeaa alkusoittoa. Riitasoinnut, epäröinti ovat yhä läsnä. Lisäksi, jokainen säe on surun ympäröimä; alkusoitto toistuu välisoittona ja loppusoittona, lopulta purkautuen

rauhattomana ratkaisemattomalle Cis-duuriseptimisoinnulle, joka on fis-mollin dominantti. Rakkaus ei löydä ratkaisua, kaipaus ei löydä vastausta. (Sams 1975, 109.)

KUVIO 2. Im wunderschönen Monat Mai, loppusoitto.

Sarjan aloittava laulu on monisävytteinen monella tavalla. Pianon alku-, väli- ja loppusoitossa oleva fis-molli ja lauluosan aikana oleva A-duuri tuovat lauluun kuuluvaa ratkaisemattomuuden tunnetta. Runsaat appoggiaturat ja pidätykset korostavat epävarmaa ja kiihtynyttä tunnelmaa. Pianon murtosointumelodia on kyselevää, joka sopii teemaan, rakkauden epävarmuus. (Desmond 1972, 23; Musiikkitieto n.d.; Mendelssohn ja Schumann 2016.)

Seuraavassa laulussa, 'Aus meinen Tränen spriessen' (suom. Minun kyynelistäni versoo), runoilijan kyynelistä versoo kukkivia kukkia ja hänen huokauksensa muuttuvat satakielen lauluksi. Tässä lyhyessä, mutta tunteikkaassa liedissä runoilija tarjoaa sydämensä nöyrästi rakkaalleen. Laulu alkaa terssillä a-cis. Tämä vajaasointu toimii purkauksena laulun nro 1 päättäneelle dominanttiseptimisoinnulle. Se on rooliltaan kuitenkin vähän epämääräinen, sillä sävelet a ja cis ovat fis-mollikolmisoinnun terssi ja kvintti, mutta myös A-duurikolmisoinnun toonika ja terssi. Näin sävellaji laulun alkutahtien aikana on vielä auki luoden kuulijalle tunnelman rakkauden epävarmuudesta. Hetkeä myöhemmin piano-osuus varmistaa laulun sävellajiksi A-duurin, joka huokuu runoilijan vilpittöntyä omistautumista rakkaalleen. (Hänninen 1992, 11; Schumann's Dichterliebe 2015.)

Kaikki epäilykset on pantu syrjään sarjan kolmannessa laulussa 'Die Rose, die Lilie, die Taube' (suom. Ruusu, lilja, kyyhky). Runoilija kutsuu rakastaan kaiken rakkauden lähteeksi, verraten häntä ruusuun, liljaan, kyyhkyyn ja aurinkoon. Hänen yksi ja ainoa rakastettunsa on ylittänyt rakkauden mahdissa kaiken sen, jota hän ennen rakasti luonnossa. (Desmond 1972, 23; Schumann's Dichterliebe 2015.) Laulussa 4 'Wenn ich

in deine Augen seh' (suom. Kun katson sinua silmiin) rakastavaiset ovat yhdessä. Rakastetun katse ja suudelma täyttävät runoilijan lohdulla ja voimalla. Piano-osuuden hellittämätön ja vaatimaton rytmi ja lauluäänen lempeä, resitatiivinomainen, melodinen solina antavat musiikille rauhallista suloisuutta. (Desmond 1972, 23; Sams 1975, 111.)

4.2.2 Laulut 5-11

Siirtymä laulusta 4 lauluun 5 muodostaa yhden sarjan tonaalisista taitekohdista. Sen lisäksi, että tämä taitekohta alkaa jollain muulla kuin toonikasoinnalla, on laulusarjassa siirrytty ensimmäistä kertaa selkeästi mollitonaliiteettiin, tässä tapauksessa h-molliin. (edellisten laulujen ollessa duurissa, lukuun ottamatta laulua 1, jossa sävellaji on häilyvä). Edellisten laulujen sävellajit ovat olleet dominanttisuhteessa. Siirtymä laulusta 4 lauluun 5 on rinnakkaissävellajisuhteessa I-iii. (Hänninen 1992, 5,7.)

Laulu 5 'Ich will meine Seele tauchen' (suom. Minä tahdon upottaa sieluni) alkaa h-mollin toisen asteen septimisoinnalla. Lauluääni alkaa säveleltä h, joka on ko. soinnun septimisävel. Samainen sävel h on myös laulun 4 (G-duuri) viimeisen-, eli toonikakolmisoinnun terssi ja täten asianmukaisesti valmistettu. Purkaus on myös oikea, eli asteittain alaspäin, sillä seuraava sointu on viidennen asteen septimisointu ja toisen asteen ei-dominanttisen septimisoinnun septimi purkautuu sen terssiin. (Hänninen 1992, 7.)

KUVIO 3. Ich will meine Seele tauchen, alkutahdit.

Laulussa 5 runoilija ajattelee suudelmaa, jonka hänen rakkaansa kerran antoi suloisena hetkenä. Runoilija haluaa upottaa sielunsa liljan kelloon, josta lilja kuiskii värisevää laulua hänen rakkaastaan. Tässä laulussa, jossa sanat ovat ihanan eroottiset, musiikki,

erityisesti loppusoitossa, on suoraan sanoen surullista. Schumannin mielessä laulun 5 ja kuten myös seuraavan laulun 6 runot kertovat menetetyistä rakkaudesta. Värisevä herkkyyks vasemman käden piano-osuuden 32-nuoteissa yhdessä oikean käden laskevien terssien kanssa tuovat mieleen värisevän suudelman. Loppusoiton acciaccaturat viittaavat siihen, että rakastavaisten välillä kaikki ei ole hyvin. (Desmond 1972, 24; Sams 1975, 112.)

Laulussa 6 'Im Rhein, im heiligen Strome' (suom. Reinin, pyhän virran aaltoihin) huomio keskittyy kauniiseen Rein-jokeen ja Kölnin kaupunkiin. Reinin aaltoihin kuvastuu mahtava Kölnin tuomiokirkko, joka on kuultavissa piano-osuuden syvissä bassoissa. Bassojen yläpuolella olevat laskevat, päättymättömät murtosoinnut kuvaavat Rein-jokea. Alun esittelyn jälkeen laulu siirtyy tuomiokirkon sisälle katsomaan Neitsyt Maria -taulua, joka vaikeiden aikojen saatossa toi lohtua runoilijalle. Lopuksi runoilija vertaa Marian kasvojen piirteitä oman rakastettunsa kanssa ja huomaa niiden täsmäävän tarkalleen. Pitkä loppusoitto kuljettaa joen pois näkyvistämme. (Schumann's Dichterliebe 2015; Desmond 1972, 24.) Laulu 6 soi synkässä e-mollissa, joka ennustaa tulevaa tragediaa.

Seuraavassa laulussa 7 'Ich grolle nicht' (suom. En minä kannan kaunaa) rakastetun petos on paljastunut ja runoilija laulaa uhmakkaaseen sävyyn, ettei hän kannan tästä kaunaa. Hän hyväksyy rakkaansa sydämen kylmyyden ja vertaa sitä hänen kauneutensa ulkoiseen säteilyyn ja runon lopussa runoilija jopa säälii rakastaan. Sarjan edetessä kuitenkin ilmenee, että kaikki tämä uhma on vain runoilijan hetkellisen määrätietoisuuden ilmentymä. Schumann on kirjoittanut kappaleen C-duuriin ja lauluäänen paikoin todella matalalle, joten kun runoilija valittaa, ettei hän kannan rakastetulle kaunaa matalalta rekisteristä, se kuulostaa todella heikolta. Tämä vahvistaa sen, ettei runoilija usko omaan uhmakkuuteensa itsekään. (Schumann's Dichterliebe 2015; Inside Schumann's Dichterliebe 2016.)

Edellisen laulun uhmakkaasta sävystä ollaan siirrytty toisenlaiseen sävelmaailmaan laulussa 8 'Und wüssten's die Blumen, die kleinen' (suom. Jos kukat, ne pienet tietäisivät), jossa runoilija valittaa raskaasti revityn sydämensä tuskasta. Hän hakee lohtua kukilta, satakieliltä ja tähdiltä; jos ne vain tietäisivät, miten syvästi haavoitettu hän on, ne voisivat lohduttaa häntä. Lohdunhaku on esitetty hienolla, nopealla 32-osanuottien värisevällä pianosäestyksellä, joka seuraa suurimmaksi osaksi laulumelodiaa. Kappaleen lopussa sanan zerrissen' kohdalla, jossa runoilija korostaa, että hänen rakkaansa repi

hänen sydämensä hajalle, tremolosäestys loppuu ja sen tilalle tulee kaksi viiltävä sointua, joita seuraa villi, katkera ja kiihkeä loppusoitto, joka paljastaa runoilijan mielen synkkyyden ja epätoivon. (Desmond 1972, 24-25; Sams 1975, 115; Miller 1999, 108-109.)

Runoilijan olotilasta tulee entistä surkeampi laulussa 9 'Das ist ein Flöten und Geigen' (suom. Ilma on täynnä huiluja ja viuluja), jonka musiikki kertoo Schumannin mustasukkaisista kuvitelmista, joissa Clara on mennyt naimisiin toisen kanssa (Sams 1975, 116). Petetty runoilija katselee häätjuhliä ja näkee rakastettunsa tanssivan onnellisesti huilujen, viulujen ja skalmelijojen tahtiin. Nämä instrumentit voi kuulla pianon oikean käden katkeamattomassa melodiassa ja vasemman käden basson rytmikäs poljenta toimii tämän äänekkään ja ahdistavan d-mollissa olevan häätanssin rumpuina. (Schumann's Dichterliebe 2015; Desmond 1972, 25.)

Laulussa 10 'Hör' ich das Liedchen klingen' (suom. Kun kuulen laulun soivan) runoilija raukkaa piinaa tuttu laulu, jota hänen rakkaansa ennen lauloi; ensin kuulemme tämän tutun sävelmän piano-osuuden alkusoiton painottomien tahdinosien pisteellisissä kahdeksasosanuoteissa ja sitten lauluääni toistaa sen. Runoilija hakee lohtua luonnosta ja vaeltaa metsäisille mäille päästäkseen pakoon tuota piinaavaa laulua ja itkemään tuskaansa pois, mutta jopa siellä se seuraa häntä. Loppusoitto jatkaa tuttua laulua ja vähitellen se sammuu kuulumattomiin. (Desmond 1972, 25; Miller 1999, 109; Schumann's Dichterliebe 2015.)

Langsam

Hör' ich das Lied - chen klin - gen, das einst die Liebs - te

KUVIO 4. Hör' ich das Liedchen klingen, alkusoitto ja lauluosuden alku.

Laulussa 11 'Ein Jüngling liebt ein Mädchen' (suom. Poika rakasti tyttöä) runoilija kertoo katkeran ivalliseen sävyyn ajattoman tarinan nuoresta miehestä, joka rakastaa neitoa, joka puolestaan rakastaa toista miestä. Tarinan toinen mies rakastaa kuitenkin eri naista ja on jopa mennyt tämän kanssa naimisiin. Harmissaan neito ottaa ensimmäisen miehen, joka tulee häntä vastaan. Ironiseen sävyyn runoilijan toteaa, että tämä on vanha tarina, mutta aina ajankohtainen ja se särkee sydämen siltä mieheltä, jolle se tapahtuu. (Desmond 1972, 25; Schumann's Dichterliebe 2015.)

Schumann on hylännyt vähäksi aikaa mollitonalityetin ja on käyttänyt Es-duuria, joka korostaa runon parodiaa onnettomasta rakkaudesta. Tämä laulu tarjoaa lyhyen hetken komediaa laulusarjaan ja lähentelee jopa koko sarjan kääntymistä kliseen puolelle. Runoilijalle tarina on kuitenkin täyttä totta ja hänen sydämensä on edelleen särkynyt rakkaansa menetyksestä. (Schumann's Dichterliebe 2015.)

4.2.3 Laulut 12-16

Siirryttäessä laulusarjan viimeiseen kolmannekseen kuulijat astuvat toisenlaiseen maailmaan, jossa teemaksi kohoavat mm. puhuvat kukat, erilaiset unet ja satumaailma. Siirtymä laulusta 11 lauluun 12 'Am leuchtenden Sommermorgen' (suom. Kirkkaana

kesäaamuna) muodostaa laulusarjan toisen taitekohdan, josta mainitsin jo aiemmin. Tässä laulussa runoilija harhailee puutarhassaan alistuneessa yksinäisyydessä. Kukat kuiskivat keskenään, mutta runoilija ei kuule niitä. Kukat katsovat runoilijaa säälien. Laulu alkaa ylinousevalla (saksalainen) sekstisoinnulla, joka purkautuu laulun pääsävellajin (B-duuri) kadensaaliseen kvarttisekstisointuun, jonka jälkeen tulee dominantti F-duuriseptimisointu ja sitten perusointu. Schumann käyttää saksalaista sekstisointua lyhyenä modulaation keinona kohdassa, jossa mainitaan kukkien kuiskinta. (Tahdit 8-9). Sanan 'sprechen' kohdalla on saksalainen sekstisointu, jonka jälkeen siirrytään kukkien sävellajiin H-duuriin sanalla 'Blumen'. Paluu B-duuriin tapahtuu ripeästi sanojen 'ich aber' kohdalla, jossa palataan runoilijan maailmaan. (Hänninen 1992, 15; Schumann's Dichterliebe 2015.)

24 **Ziemlich langsam** XII *p* *)

Am leuch - ten-den Som - mer -

4 *Red.* *
- mor - gen geh' ich im Gar - ten he - rum.

7
Es flüs - tern und spre - chen die Blu - - men,

10
ich a - ber wand - le stumm. Es

KUVIO 5: Am leuchtenden Sommermorgen, tahdit 1-12.

Schumann erottelee vielä selvemmin kohdan, jossa kukat puhuttelevat suoraan runoilijaa. Säveltäjä käyttää jälleen ylinousevaa sekstisointua (tällä kertaa ranskalaista, tahti 16), kun siirrytään taianomaisesti G-duuriin kukkien sanoessa runoilijalle: ”Sei unsrer Schwester nicht böse, du trauriger blasser Mann!” (Ethän ole vihainen sisarellemme, sinä surullinen kalpea mies!). Tällä kertaa paluu B-duuriin ei ole niin yhtäkkinen, kuin aiemmin, vaan ensin G-duurin toonikasoinnusta tulee mollisointu, jonka jälkeen ilmaantuu jälleen saksalainen sekstisointu, joka purkautuu B-duuriin dominanttiin sanan ’Mann’ kohdalla. Tämän jälkeen seuraa pitkä ja kaunis loppusoitto. (Desmond 1972, 25; Hänninen 1992, 15-16; Schumann’s Dichterliebe 2015.)

*) langsamer
pp

16 an: Sei uns - rer Schwes - ter nicht bö - - se, du

19 ri - - tar - - dan - - do
trau - ri - ger blas - - ser Mann!

KUVIO 6. Am leuchtenden Sommermorgen, tahdit 16-21.

Samsin (1975, 119) mukaan Schumann ajattelee kukkia väreinä. Tämä näkyy niin, että esimerkiksi sointu tahdin 19 jälkimmäisellä puoliskolla on surullisen kalpea alennusmerkkien muodossa ('blasser Mann'), mutta tahdissa 8 se on taianomaisen kirkas ylennysmerkkien muodossa ('sprechen die Blumen'), kun taas tahdeissa 1, 6 ja 11 sointu on harkitun moniselitteinen sisältäen sekä ylennys-, että alennusmerkkejä. Sama sointu ilmaisee näin eri ominaisuuksia eri konteksteissa.

Laulu 13 'Ich hab' im Traum geweinet' (suom. Olen itkenyt unissani) palaa synkempään tunnelmaan, joka ilmeni sarjan aiemmissa lauluissa. Runoilijan epätoivo vaivaa häntä nyt jopa unissa. Laulu on es-mollissa; sävellaji, joka on usein yhdistetty kuolema-aiheeseen Schumannin lauluissa. Runon kolmessa säkeistössä runoilija kuvailee kolmea näkemäänsä unta: ensimmäisessä hänen rakkaansa on kuollut ja runoilija näkee tämän makaavan haudassa, runoilija herää ja itkee; toisessa säkeistössä rakastettu on hylännyt hänet ja herättyään runoilijan kyneleet valuvat vielä enemmän. Lopuksi, kolmannessa unessa rakastettu on pysynyt hänelle uskollisena. Runoilija herää ja hänen kyneleensä valuvat tulvana. Kahden ensimmäisen säkeistön laulumelodioissa ei ole käytännössä ollenkaan säestystä; fraasit on höystetty joko yksittäisillä soinnuilla tai lyhyellä hautajaismotiivilla. Kolmas säkeistö, jossa runoilija uneksii, että hänen rakkaansa on pysynyt hänelle uskollisena, alkaa samalla tavalla kuin kaksi ensimmäistä, mutta nyt

piano-osuuden soinnut jäävät soimaan laulumelodian alle. Vaikka uni oli miellyttävä, julma todellisuuden muistaminen on kuvattu kromaattisten sointujen hitaalla nousulla, joka johtaa sydäntä särkevään kliimaksiin as-mollissa. (Desmond 1972, 25-26; Schumann's Dichterliebe 2015.)

Seuraava laulu on myös unilaulu. Kun edellisen laulun unen vaikutelma oli selkeä ja varma, laulussa 14 'Allnächtlich im Traume' (suom. Joka yö unessa) uni on epäselvä ja unen tarina rakentuu lyhyistä fraaseista. Nyt runoilijan kyyneleet ovat vain unessa. Hän näkee unta, että rakastettu tervehtii häntä iloisesti, jonka jälkeen runoilija syöksyy nyyhkyttävänä hänen jalkoihinsa. Yhden tahdin ajaksi 2/4-tahtilaji vaihtuu 3/4-tahtilajiksi, kun runoilija heittäytyy rakastaan kohti ja laskeutuva sävelkulku tuo hänet polvilleen. Rakastettu itkee myös ja ojentaa runoilijalle sypressikimpun ja kuiskaa hänen korvaansa suloisen sanan. Yhtäkkiä runoilija herää, kimppu on poissa ja hän on unohtanut sanan. Edellisen laulun synkän es-mollin jälkeen 'Allnächtlich im Traume' loistaa kirkkaassa H-duurissa. Lyhyet fraasit ja yhtäkkiset muutokset rytmissä luovat vaikutelman unen epäselvyydestä ja sekavuudesta. Voisi jopa ajatella, että runoilija on parantumassa sydänsurustaan? (Desmond 1972, 26; Schumann's Dichterliebe 2015).

Viittaus runoilijan elpymisestä vahvistuu seuraavan laulun 15 'Aus alten Märchen' (suom. Keskeltä vanhoja satuja) myötä. Nyt runoilija uneksii oudosta, taianomaisesta maasta, jossa loistaa kauttaaltaan kultainen iltarusko. Maasta, joka on täynnä luonnon ääniä ja jossa kirjavat hahmot tanssivat oudon kuoromusiikin tahtiin. Runoilijalla on valtava halu päästä tuohon onnen ihmemaahan, jossa hän pääsisi vihdoinkin eroon kaikesta tuskastaan ja kärsimyksistään. Kuitenkin, huolimatta runoilijan hartaimmasta toiveesta, joka aamu idyllinen maa häviää pois hänen mielestään, kuin vaahto vain. Laulu on E-duurissa ja lauluäänessä ja piano-osuudessa on suuren osan laulua laukkaava eloisa rytmi. Hilpeä tunnelma kuitenkin muuttuu hartaammaksi ja tempo hieman rauhoittuu kohdassa, jossa runoilija ikävöi onnelliseen satumaahan. (Desmond 1972, 26; Schumann's Dichterliebe 2015.)

Nyt runoilija on päättänyt vapautua rakkauden tuskastaan ja viestii tunnetiloistaan synkän huumorin muodossa laulusarjan viimeisessä laulussa 16 'Die alten bösen Lieder' (suom. Vanhat pahat laulut). Voimakasta cis-mollisointua seuraavat mahtipontiset oktaavit kuvastavat hänen järkkymätöntä päätöstään; runoilijan voidaan kuulla sanovan: "Loppu tälle kaikelle." Runoilija pyytää, että hänelle tuotaisiin suuri ruumisarkku, joka on

suurempi kuin Heidelbergin viinitynnyri. Seuraavaksi hän pyytää ruumispaareja, jossa on pitemmät lankut kuin Mainzin sillassa. Lopuksi runoilija pyytää, että hänelle tuotaisiin kaksitoista jättiläistä, jotka olisivat voimakkaampia kuin pyhä Kristoforos Kölnin tuomiokirkossa. Näitä jättiläisiä runoilija kääntää kantamaan arkun pois ja upottamaan syvälle mereen. Tuohon arkuun runoilija haluaa haudata rakkautensa ja kaikki kärsimyksensä ja vain upottamalla se mereen hän voi vapautua niiden aiheuttamasta tuskasta. (Desmond 1972, 26; Schumann's Dichterliebe 2015.)

34 XVI

Ziemlich langsam *f*

Die al - ten bö - sen Lie - der, die

KUVIO 7: Die alten, bösen Lieder, alkutahtit.

Tanakan ja päättäväisen laulumelodian alla kuullaan menevä pianosäestys, joka kuvaa runoilijan käskyjä liittyen ruumisarkkuun, paareihin ja jättiläisiin. Kun asioita aletaan vertaamaan, Schumann liikkuu arkun kohdalla E-duuriin, paareista puhuttaessa mennään fis-molliin ja Pyhän Kristoforoksen kohdalla ollaan Gis-duurissa: näin moduloiden E-duurista lähtien aina kokosävelaskeleen verran. Tämän jälkeen palataan takaisin cis-molliin. Musiikki vajoaa kohtalokkaasti alas, kun Schumann esittää ruumisarkun pois viemistä. Seuraa dramaattinen sforzando vähennetyn septimisoinnun muodossa, jonka aikana arkku rysähtää mereen. Viimeisen säkeistön aikana, jolloin runoilija kysyy yleisöltä, miksi arkun pitää olla niin suuri, laulumelodia liikkuu fis-mollin dominanttimaastossa sydäntä särkevään loppuunsa. Portamento vie lauluäänen oktaavin verran Cis-sävelelle, josta Schumann moduloi hienolla tavalla lyhyeksi aikaa D-duuriin runoilijan puhuessa rakkautensa upottamisesta ja sitten moduloidaan nopeasti takaisin cis-molliin, kun runoilija sanoo viimeiset sanansa. Schumann antaa laulumelodian vaieta jättäen sen ilmaan saavuttamatta toonikaa. On kuin runoilija ei kykenisi enää puhumaan. Sitten piano astuu kehiin yhdessä liedmusiikin hienoimmista loppusoitoista moduloiden Des-duuriin. Ensin piano muistelee laulun 12 'Am leuchtenden Sommermorgen' loppusoittoa, joka ilmaisee sovintoa ja jatkuvaa hellyyttä. Sitten piano liikkuu

intohimoiseen koristeluun, jonka jälkeen se himmenee kauniin hillitysti Des-duurisoinnulle. Se on samalla enharmonisesti sama sointu, kuin laulusarjan avauskappaleen 'Im wunderschönen Monat Mai' viimeinen sointu, dominanttiteholle päättynyt Cis-duurisointu (Desmond 1972, 27; Sams 1975, 123; Schumann's Dichterliebe 2015.)

5 POHDINTA

Syvempi tutustuminen Dichterliebeen ja erityisesti sen tonaaliseen rakenteeseen auttoivat minua paljon sarjan kokonaisuuden ymmärtämisessä. Yksi tärkeä uusi asia, joka tuli ilmi tutustuessani teoksen syntyhistoriaan, oli ajankohta, jolloin Schumann sävelsi teoksen. Oli valaisevaa tietää, että Schumann sävelsi teoksen aikana, jolloin taistelu Clarasta oli vielä kesken. Tieto Schumannin taipumuksista mielenterveysongelmiin auttoi sisäistämään Dichterlieben lauluja itse säveltäjän näkökulmasta. Jälkeenpäin on tuntunut, että esiinnyin vaistomaisesti herkkämielisen säveltäjän hahmossa, jota kalvaa pelko rakkaansa menettämisestä.

Dichterliebe-sarjan jakautuminen kolmeen osaan oli mielenkiintoinen näkökulma sekä juonellisten käännekohtien, että tonaliteetin kannalta. Näiden taitekohtien ymmärtäminen teoksen eri osien välillä auttoi jakamaan sarjan palasiin ja siten rakentamaan draaman huipentumat esityksen aikana. Laulusarjan voi näin ajatella esimerkiksi kolminäytöksiseksi minioopperaksi, jossa esittelyjakson jälkeen esittäjien tunnelma vaihtuu pikkuhiljaa synkemmäksi ja viimeisessä näytöksessä aletaan vähitellen elpyä ja lopulta muistaa mennyt onni. Siirtymisissä laulujen 4 ja 5 sekä 11 ja 12 välillä on näyttävä jokin draamallinen muutos, joka osoittaa sen, että ollaan siirrytty toisenlaiseen tunnetilaan. Aikaisemmin olin ajatellut Dichterliebeä liian paljon yhtenä pötkönä.

Yksityiskohtaiset musiikilliset tehosteet, joita Schumann on käyttänyt lauluissaan, aukaisivat aivan uudenlaiset portit, joiden avulla erityisesti runojen sisältö ja kaikki tärkeät sanat herättivät erilaisia ja syvempiä tunteita. Erityisesti laulussa 12 'Am leuchtenden Sommermorgen' on käytetty monenlaisia harmonisia tehosteita, joilla puhuvien, lohduttavien kukkien maailma on kuvattu. Yksittäisten laulujen ja runojen draamallisten tapahtumien analysointi musiikillisten keinojen kautta auttoi myös äänenkäytöllisesti muodostamaan monipuolisempia nyansseja ja sitä kautta syvempiä tunnetiloja.

Pianon rooli Dichterlieben draaman kerronnassa on merkittävä. Mielestäni pianolla on suurempi solistinen rooli kuin laululla. Tämä näkyy esimerkiksi laulujen alkusoitoissa ja erityisesti pitkissä loppusoitoissa. Harmonisestikin pianon ja laulun roolin erot ovat selitettävissä siten, että monta kertaa Dichterliebessä kappaleen loppupuolella lauluosa

päätyy esim. dominanttiteholle, kun taas piano jatkaa loppukadenssissan tai -soitossaan toonikalle, täten vieden kappaleen tarinan loppuun. (esim, laulut 2, 6 ja 12). Pianisti Lämsä oli samaa mieltä pianon suuresta roolista Dichterliebessä. Pianon sävelkuva oli hänen mielestään paikoin todella intiimiä, sopien sarjan draamalliseen sisältöön hyvin. Myös erityisesti kappaleiden erilaisista loppusoitoista Lämsälle tuli mieleen laulujen erilaiset juonelliset puolet. Laulut, joissa oli mahtipontisemmat ja synkemmät loppusoitot, joissa käytettiin paikoin todella rymistelevääkin otetta, kuvasivat Lämsän mielestä hyvin juuri sarjan tummempisävyisiä kappaleita. Tämä näkyi erityisesti lauluissa nro 5, 6, 7 ja 8, joissa on hyvin kohtalokkaan kuuloiset loppusoitot. Tämäkin seikka selventää sarjan kolmijakoisuutta, sillä sarjan neljän ensimmäisten laulujen piano-osien loppuosat ovat suhteessa vaatimattomat ja eleettömämmät, kuin sarjan toisen kolmanneksen laulujen. Sarjan viimeisen osan alkaessa taas pianon loppusoitoissa oli jo hellempää ja valoisampaa sävelkuvaa, joka sopii hyvin sarjan loppuosan teemaan, rakkauden tuskasta vapautuminen. Kun laulaja tietää nämä seikat, hänen on helpompi elää kappaleiden loppuosat pianistin mukana ja saada aikaan todenmukaisemman esityksen ilman, että ajatus katkeaa laulujen välillä.

Uskon, että opinnäytetyöni kokonaisuus toimii hyvänä tiedonlähteenä Dichterliebestä kiinnostuneille.

LÄHTEET

Desmond, A. 1972. Schumann Songs. Lontoo: British Broadcasting Company.

Hänninen, K. 1992. Robert Schumannin Dichterliebe-laulusarjan Op. 48 tonaalinen rakenne muotoa luovana ja draamaa ilmentävänä tekijänä. Esittävän säveltaiteen koulutusohjelma. Sibelius-akatemia. Kirjallinen työ.

Miller, R. 2005. Singing Schumann. New York: Oxford University Press.

Otavan iso musiikkitietosanakirja 2 1977. Keuruu: Otava.

Otavan iso musiikkitietosanakirja 5 1979. Keuruu: Otava.

Sams, E. 1975. The Songs of Robert Schumann. 2. Painos. Lontoo: Ernst Eulenburg Ltd.

Sävelten maailma 1. 1989. Porvoo: WSOY.

Mendelssohn ja Schumann 2016. Luettu 18.4.2018.

http://muhi.siba.fi/xwiki/bin/view/Muhi/View?id=rom_lied4

Schumann's Dichterliebe 2015. Luettu 16.4.2018.

<https://www.classicalconnect.com/node/10968>

Inside Schumann's Dichterliebe 2016. Luettu 16.4.2018.

<https://www.gramophone.co.uk/feature/inside-schumann-dichterliebe>

Robert Schumann/Heinrich Heine 2013. Luettu 16.4.2018.

http://www.jamescsliu.com/classical/Schumann_Op48_original.html

Dichterliebe – Wikipedia. 2017. Luettu 15.4.2018.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Dichterliebe>

Musiikkitieto. N.d. Luettu 18.4.2018.

<http://www.elisanet.fi/sakari.hilden/Mt/mt1/15rom.html>

The Romantic Era. N.d. Luettu 16.4.2108.

<http://www.ipl.org/div/mushist/rom/#schumann>

LIITTEET

Liite 1. DVD. Dichterliebe-laulusarjan esittäminen 15.3.2018. Tampereen Pyynikkisalissa. DVD Tampereen Musiikkiakatemian kirjastossa.

Liite 2. Dichterliebe-konsertin käsiohjelma.

Veli-Pekka Varpulan
OPINNÄYTETYÖKONSERTTI

Pyynikkisalissa to 15.3.2018 klo 19

R. Schumann - Dichterliebe, Op. 48

Veli-Pekka Varpula, laulu
Sauli Lämsä, piano

Pyynikkisali
Tampereen Musiikkiakatemia
F.E. Sillanpäänkatu 9

Vapaa pääsy

OHJELMA

Robert Schumann (1810 -1856) Dichterliebe, Op. 48. Laulujen runot: Heinrich Heine (1797 -1856) Suomennokset: Erkki Pullinen

Laulut:

1. Im wunderschönen Monat Mai
2. Aus meinen Tränen sprießen
3. Die Rose, die Lilie, die Taube
4. Wenn ich in deine Augen seh'
5. Ich will meine Seele tauchen
6. Im Rhein, im heiligen Strome
7. Ich grolle nicht
8. Und wüßten's die Blumen, die kleinen
9. Das ist ein Flöten und Geigen
10. Hör ich das Liedchen klingen
11. Ein Jüngling liebt ein Mädchen
12. Am leuchtenden Sommermorgen
13. Ich hab' im Traum geweinet
14. Allnächtlich im Traume
15. Aus alten Märchen
16. Die alten, bösen Lieder

16 laulua sisältävä laulusarja Dichterliebe Op. 48 (suom. Runoilijan rakkaus) on monien mielestä Schumannin mahtavin saavutus liedin alueella. Schumann sävelsi sen runsaan viikon aikana toukokuun lopussa 1840. Laulusarjan runot ovat peräisin Heinen kirjoittamasta Lyrisches Intermezzo -runokokoelmasta, jossa oli ensiksi 66 runoa ja muokatussa Buch der Lieder -kokoelmassa 65 runoa. Schumann sävelsi alun perin tästä kokoelmasta 20 laulua, mutta jätti siitä lopulta neljä laulua pois.

Schumannille Heinen runokokoelma avautui mitä mahtavimmalla tavalla. Schumann sovitti Heinen sanat omiin tarkoituksiinsa. Schumann oli rakastunut Clara Wieckiin, mutta tämän isä ei hyväksynyt heidän suhdettaan. Tämä johti pitkäkestoiseen ja kaikille osapuolille nöyryyttävään oikeudenkäyntiin, joka päättyi Schumannin voittoon heinäkuussa 1840. Kun Schumann sävelsi Dichterlieben, hän oli erossa rakkaastaan Clarasta, sillä oikeudenkäynti Claran isää vastaan oli vielä kesken. Schumann ja Clara elivät kovia aikoja ja miettivät saavatko he koskaan olla yhdessä. Dichterliebe kertoo Schumannin rakkaudesta ja etäännyttämisestä Claraan ja lopulta heidän yhteen paluustaan ja elinikäisestä rakkaudesta. Laulut 1-4 muodostavat tarinassa esittelyn, joka näkyy muisteluna onnellisuudesta ja rakkauden tunteen kasvavasta hehkusta. Lauluissa 5-11 tarina kehittyy ja kärjistyy ja rakkauden epäily saa sijan ajatuksissa. Viimeiset viisi laulua 12-16 ovat irtautumista rakkauden tuskasta.

Im wunderschönen Monat Mai

Im wunderschönen Monat Mai,
als alle Knospen sprangen,
da ist in meinem Herzen
die Liebe aufgegangen.

Im wunderschönen Monat Mai,
als alle Vögel sangen,
da hab' ich ihr gestanden
mein Sehnen und Verlangen.

Aus meinen Tränen sprießen

Aus meinen Tränen sprießen
viel blühende Blumen hervor,
und meine Seufzer werden
ein Nachtigallenchor.

Und wenn du mich lieb hast, Kindchen,
schenk' ich dir die Blumen all',
und vor deinem Fenster soll klingen
das Lied der Nachtigall.

Die Rose, die Lilie, Taube

Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne,
die lieb' ich einst alle in Liebeswonne.
Ich lieb' sie nicht mehr, ich liebe alleine
die Kleine, die Feine, die Reine, die Eine;
sie selber, aller Liebe Wonne,
ist Rose und Lilie und Taube und Sonne.
Ich liebe alleine
die Kleine, die Feine, die Reine, die Eine.

Wenn ich in deine Augen seh'

Wenn ich in deine Augen seh',
So schwindet all' mein Leid und Weh;
Doch wenn ich küsse deinen Mund,
so wird' ich ganz und gar gesund.

Wenn ich mich lehn' an deine Brust,
Kommt's über mich wie Himmelslust;
Doch wenn du sprichst: ich liebe dich!
So muß ich weinen bitterlich.

Suloisessa toukokuussa

Suloisessa toukokuussa,
kun kaikki silmut ja nuput aukenivat,
minun sydämessäni
heräsi rakkaus.

Suloisessa toukokuussa,
kun kaikki linnut lauloivat,
minä tunnustin hänelle
ikäväni ja kaipuuni.

Minun kyynelistäni versoo

Minun kyynelistäni versoo
ihania kukkia
ja minun huokaukseni muuttuvat
satakielten kuoroksi.

Ja jos sinä rakastat minua, pikkuiseni,
annan sinulle kaikki kukkaset,
ja sinun ikkunasi alla soikoon
satakielen laulu.

Ruusu, lilja, kyyhky

Ruusu, lilja, kyyhky ja aurinko,
niitä kaikkia minä ennen rakastin koko
sydämeistäni.
En minä enää niitä rakasta, minä rakastan vain
sitä pientä, somaa, puhdasta ainokaistani;
sillä hän itse on rakkauden täyttymys,
hän on ruusuni, liljani, kyyhkyni ja aurinkoni.

Kun katson sinua silmiin

Kun katson sinua silmiin,
haihtuvat kaikki tuskani ja kipuni pois;
mutta vasta kun suutelen ihanaa suutasi,
tunnen tulleeni täysin terveeksi.

Kun nojaan sinun rintaasi vasten,
tuntuu, kuin olisin taivaan ilossa;
mutta kun sanot: "Minä rakastan sinua!"
on minun pakko itkeä katkerasti.

Ich will meine Seele tauchen

Ich will meine Seele tauchen
in den Kelch der Lilie hinein;
die Lilie soll klingend hauchen
ein Lied von der Liebsten mein.

Das Lied soll schauern und beben
wie der Kuß von ihrem Mund,
den sie mir einst gegeben
in wunderbar süßer Stund'.

Im Rhein, im heiligen Strome

Im Rhein, im heiligen Strome,
da spiegelt sich in den Well'n,
mit seinem großen Dome
das große heilige Köln.

Im Dom da steht ein Bildnis,
auf goldenem Leder gemalt;
in meines Lebens Wildnis
hat's freundlich hinein gestrahlt.

Es schweben Blumen und Englein
um unsre liebe Frau;
die Augen, die Lippen, die Wänglein,
die gleichen der Liebsten genau.

Ich grolle nicht

Ich grolle nicht, und wenn das Herz auch bricht,
ewig verlor'nes Lieb! Ich grolle nicht.
Wie du auch strahlst in Diamantenpracht,
es fällt kein Strahl in deines Herzens Nacht.
Das weiß ich längst.

Ich grolle nicht, und wenn das Herz auch bricht,
ich sah dich ja im Traume,
und sah die Nacht in deines Herzens Raume,
und sah die Schlang', die dir am Herzen frißt,
ich sah, mein Lieb, wie sehr du elend bist.
Ich grolle nicht.

Minä tahdon upottaa sieluni

Minä tahdon upottaa sieluni
syvälle liljan kelloon;
silloin se lilja soi ja kuiskii minulle
laulua rakkaimmastani.

Se laulu saa minut vapisemaan ja värisemään
kuin suudelma hänen suustaan,
suudelma, jonka hän kerran antoi minulle
ihmeellisen suloisena hetkenä.

Reinin, pyhän virran aaltoihin

Reinin, pyhän virran
aaltoihin kuvastuu
mahtavine tuomiokirkkoineen
suuri ja pyhä Köln.

Sisällä kirkossa on taulu,
joka on maalattu kullatulle nahalle;
elämäni erämaahan
se taulu on luonut ystävällisiä säteitään.

Kukkia ja pieniä enkeleitä leijuu
Pyhän Neitsyen ympärillä;
hänen silmänsä, huulensa, poskensa
ovat aivan samanlaiset kuin rakkaimmallani.

En minä kannan kaunaa

En minä kannan kaunaa,
vaikka sydämeni särkyinkin,
ainaiseksi menetetty rakkaani!
En minä kannan kaunaa.
Vaikka kuinka säteilisit timanttiesi loistossa,
ei sydämesi yöhön yllä yksikään valonsäde,
sen minä olen tiennyt jo kauan.

En minä kannan kaunaa, vaikka sydämeni
särkyinkin.
Näinhän minä sinut unessani
ja näin yön sydämesi sisimmässä sopukassa
ja näin käärmeen, joka kalvaa rintaasi,
minä näin, rakkaani, kuinka kurja sinä olet.
En silti kannan kaunaa.

Und wüßten's die Blumen, die kleinen

Und wüßten's die Blumen, die kleinen,
wie tief verwundet mein Herz,
sie würden mit mir weinen,
zu heilen meinen Schmerz.

Und wüßten's die Nachtigallen,
wie ich so traurig und krank,
sie lieben fröhlich erschallen
erquickenden Gesang.

Und wüßten sie mein Wehe,
die goldenen Sternelein,
sie kämen aus ihrer Höhe,
und sprächen Trost mir ein.

Sie alle können's nicht wissen,
nur eine kennt meinen Schmerz;
sie hat ja selbst zerrissen,
zerrissen mir das Herz.

Das ist ein Flöten und Geigen

Das ist ein Flöten und Geigen,
Trompeten schmetterten darein;
Da tanzt wohl den Hochzeitreigen
Die Herzzallerliebste mein.

Das ist ein Klingen und Dröhnen,
Ein Pauken und ein Schalmein;
Dazwischen schluchzen und stöhnen
Die lieblichen Engelein.

Hör' ich das Liedchen klingen

Hör' ich das Liedchen klingen,
das einst die Liebste sang,
so will mir die Brust zerspringen
von wildem Schmerzdrang.

Es treibt mich ein dunkles Sehnen
hinauf zur Waldeshöh',
dort löst sich auf in Tränen
mein übergroßes Weh'.

Jos kukat, ne pienet, tietäisivät

Jos ne pienet kukat tietäisivät,
miten syvästi haavoitettu minun sydämeni on,
ne itkisivät minun kanssani
lievittääkseen minun tuskaani.

Ja jos satakielet tietäisivät,
miten surusta sairas minä olen,
ne panisivat iloisesti kaikumaan
virvoittavan laulunsa.

Ja jos minun tuskani tuntisivat
kultaiset tähtöset,
ne tulisivat alas korkeuksistaan
ja lohduttaisivat minua.

Mitkään näistä eivät voi tietää sitä,
vain yksi ainoa tuntee minun tuskani,
hänhän itse repi rikki,
repi rikki minun sydämeni.

Ilma on täynnä huiluja ja viuluja

Ilma on täynnä huiluja ja viuluja,
trumpetit raikuvat niiden kanssa;
siinä pyörii hääkarkelossaan hän,
jota sydämeni kaikkein eniten rakastaa.

Ilma on täynnä helinää ja jyminää,
rumpujen pauketta ja skalmeijan laulua;
mutta samanaikaisesti nyyhkivät ja vaikeroivat
suloiset enkelit.

Kun kuulen laulun soivan

Kun kuulen laulun soivan,
laulun, jota rakkaani ennen lauloi,
niin sydämeni pakahtuu
villistä tuskasta.

Minua ajaa synkkä kaipaus
ylös metsäiselle kukkulalle,
siellä purkautuu kyyneliksi
suunnaton tuskani.

Ein Jüngling liebt ein Mädchen

Ein Jüngling liebt ein Mädchen,
die hat einen andern erwählt;
der andre liebt eine andre,
und hat sich mit dieser vermählt.

Das Mädchen nimmt aus Ärger
den ersten besten Mann,
der ihr in den Weg gelaufen;
der Jüngling ist übel dran.

Es ist eine alte Geschichte,
doch bleibt sie immer neu;
und wem sie just passieret,
dem bricht das Herz entzwei.

Am leuchtenden Sommermorgen

Am leuchtenden Sommermorgen
geh' ich im Garten herum.
Es flüstern und sprechen die Blumen,
ich aber wandle stumm.

Es flüstern und sprechen die Blumen,
und schau'n mitleidig mich an:
sei unsrer Schwester nicht böse,
du trauriger blasser Mann.

Ich hab' im Traum geweinet

Ich hab' im Traum geweinet,
mir träumt', du lägest im Grab.
Ich wachte auf, und die Träne
floß noch von der Wange herab.

Ich hab' im Traum geweinet,
mir träumt', du verliebest mich.
Ich wachte auf, und ich weinte
noch lange bitterlich.

Ich hab' im Traum geweinet,
mir träumte, du wär'st mir noch gut.
Ich wachte auf, und noch immer
strömt meine Tränenflut.

Poika rakasti tyttöä

Poika rakasti tyttöä,
joka on kuitenkin valinnut toisen;
tämä toinen puolestaan rakastaa muuta tyttöä
ja on mennyt naimisiin hänen kanssaan.

Vihapäissään tyttö ottaa
ensimmäisen miehen,
joka hänen tielleen sattuu;
pojasta se tuntuu pahalta.

Se on vanha tarina,
mutta se ei vanhene koskaan;
ja siltä, joka sen joutuu kokemaan,
särkyvät sydän.

Kirkkaana kesäamuna

Kirkkaana kesäamuna
kävelen ympäri puutarhaa.
Kukat kuiskivat ja puhuvat,
mutta minä kuljen vaiti.

Kukat kuiskivat ja puhuvat
ja katsovat minua säälien:
ethän ole vihainen sisarellemme,
sinä surullinen, kalpea mies!

Olen itkenyt unissani

Olen itkenyt unissani,
näin unta, että sinä makaisit haudassa.
Heräsin, ja kyyneleet
valuivat vieläkin poskiani pitkin.

Olen itkenyt unissani,
näin unta, että sinä olisit jättänyt minut.
Heräsin ja itkin
vielä pitkään katkerasti.

Olen itkenyt unissani, näin unta,
että sinä vielä välittäisit minusta.
Heräsin, ja vielä nytkin
valuvat kyyneleeni valtoimenaan.

Allnächtlich im Traume

Allnächtlich im Traume seh' ich dich
und sehe dich freundlich grüßen,
und laut aufweinend stürz' ich mich
zu deinen süßen Füßen.

Du siehest mich an wehmütiglich
und schüttelst das blonde Köpfchen;
aus deinen Augen schleichen sich
die Perletränenröpfchen.

Du sagst mir heimlich ein leises Wort
und gibst mir den Strauß von Zypressen.
Ich wache auf, und der Strauß ist fort,
und's Wort hab' ich vergessen.

Aus alten Märchen

Aus alten Märchen winkt es
hervor mit weißer Hand,
da singt es und da klingt es
von einem Zauberland;

Wo bunte Blumen blühen
im gold'nen Abendlicht,
und lieblich duftend glühen,
mit bräutlichem Gesicht;

Und grüne Bäume singen
uralte Melodei'n,
die Lüfte heimlich klingen,
und Vögel schmetterten drein;

Und Nebelbilder steigen
wohl aus der Erd' hervor,
und tanzen luft'gen Reigen
im wunderlichen Chor;

Und blaue Funken brennen
an jedem Blatt und Reis,
und rote Lichter rennen
im irren, wirren Kreis;

Und laute Quellen brechen
aus wildem Marmorstein.
Und seltsam in den Bächen
strahlt fort der Widerschein.

Ach, könnt' ich dorthin kommen,
und dort mein Herz erfreu'n,
und aller Qual entnommen,
und frei und selig sein!

Ach! jenes Land der Wonne,
das seh' ich oft im Traum,
doch kommt die Morgensonne,
zerfließt's wie eitel Schaum.

Joka yö näen sinut unissani

Joka yö näen sinut unissani
ja näen kuinka sinä tervehdit minua ystävällisesti.
Ja ääneen itkien heittäydyn
sinun suloisten jalkojesi juureen.

Sinä tuijotat minua alakuloisesti
ja pudistat pientä vaaleaa päätäsi:
sinun silmistäsi pusertuu
pieniä kyynelhelmiä.

Sinä kuiskaat minulle hiljaa suloisen sanan
ja annat minulle kimpun sypressejä.
Minä herään, ja kimppu on poissa,
ja sen sanan olen unohtanut.

Keskeltä vanhoja satuja

Keskeltä vanhoja satuja
vilkuttaa meille valkea käsi,
siellä lauletaan ja soitetaan
ihmeellisestä satumaasta,

jossa värikkäävät kukat loistavat
illan kultaisessa valossa,
ja ihanasti tuoksuen hehkuvat
niiden rusottavat kasvot,

ja vihreät puut laulavat
muinaisia sävelmiä,
tuulet soivat salaperäisesti
ja linnut puhkeavat laulamaan:

ja usvaisia hahmoja nousee
maasta esiin,
ja ne leijuvat karkeloiden
ihmeellisenä parvena,

ja sinisiä kipinöitä välkkyy
jokaisessa lehdessä ja oksassa
ja punaiset valot laukkaavat
sekopäisen villissä piirissä;

ja äänekkäästi pulputtavia lähteitä puhkeaa
esiin koskemattomasta marmorikalliosta,
ja puroista säteilee
outoja heijastuksia.

Voi voisinpa päästä sinne,
ja löytää sieltä ilon sydämeeni,
ja päästä eroon kaikesta tuskastani,
ja olla vapaa ja onnellinen.

Voi, tuon Onnenmaan
näen useinkin unissani,
mutta kun aurinko aamulla nousee,
se haihtuu pois kuin tyhjät vahtokuplat.

Die alten, bösen Lieder

Die alten, bösen Lieder,
die Träume böß und arg,
die laßt uns jetzt begraben,
holt einen großen Sarg.

Hinein leg' ich gar manches,
doch sag' ich noch nicht, was;
der Sarg muß sein noch größer,
wie's Heidelberger Faß.

Und holt eine Totenbahre,
und Bretter fest und dick;
auch muß sie sein noch länger,
als wie zu Mainz die Brück'.

Und holt mir auch zwölf Riesen,
die müssen noch stärker sein
als wie der starke Christoph
im Dom zu Köln am Rhein.

Die sollen den Sarg forttragen,
und senken ins Meer hinab;
denn solchem großen Sarge
gebührt ein großes Grab.

Wißt ihr, warum der Sarg wohl
so groß und schwer mag sein?
Ich senkt' auch meine Liebe
und meinen Schmerz hinein.

Runot: Heinrich Heine

Vanhat pahat laulut

Vanhat pahat laulut,
pahat ja ilkeät unet,
nyt haudataan ne kaikki,
tuokaa suuri ruumisarkku.

Siihen minä panen paljon kaikenlaista,
enkä vielä kerro mitä kaikkea;
mutta arkun pitää olla vieläkin suurempi
kuin Heidelbergin viinitynnyri.

Ja tuokaa ruumispaarit,
lujasta ja paksusta laudasta;
ja niiden on oltava vielä pitempi,
kuin silta Mainzin luona.

Ja tuokaa minulle vielä kaksitoista jättiläistä,
niiden pitää olla vielä väkevämpiä
kuin väkevä Christoph
Kölnin tuomiokirkossa Reinin varrella.

Niiden jättiläisten pitää kantaa se arkku pois
ja upottaa se meren syvyyksiin;
sillä niin suuri arkku
tarvitsee tarpeeksi suuren haudan.

Tiedättekö, miksi sen arkun
on oltava niin suuri ja raskas?
Että voisin upottaa myös rakkauteni
ja kipuni sen sisällä mereen.

Suomennokset: Erkki Pullinen